

ხელოვნებისა და მედიის კვლევების საერთაშორისო კრებული/- #6 (16) 2026

<https://doi.org/10.52340/ijaamr.2026.6.16.30>

გმირი ქალები - გამოფენა-კვლევა ქალთა მოდისა და როლის შესახებ მეორე მსოფლიო ომის დროს

ეკატერინა კენიგსბერგი

საკვანძო სიტყვები: გამოფენა, კურატორი, კვლევა, იაარა კეიდარი, მეორე მსოფლიო ომი, მოდა, ჰოლოკოსტის დიზაინის მუზეუმი.

2025 წლის 31 მარტიდან 2026 წლის იანვრამდე ჰოლოკოსტის დიზაინის მუზეუმში (ისრაელი) გაიმართა იაარა კეიდარის კურატორობით ორგანიზებული გამოფენა-კვლევა სახელწოდებით „გმირი ქალები“ (Heroines). კურატორი მოდის ისტორიისა და სამოსის კულტურის განვითარებას მეორე მსოფლიო ომის კონტექსტში განიხილავს. იაარა კეიდარი მრავალი წლის განმავლობაში აგროვებდა ნარატივებს იმის შესახებ, თუ როგორ იქცევა მოდა და სამოსი ადამიანებისთვის ძალისა და შინაგანი გამძლეობის წყაროდ ცხოვრების ყველაზე მძიმე და ბნელპერიოდებში. გამოფენა „გმირი ქალები“ (Heroines) წარმოადგენს ავტორის მრავალწლიანი შრომის შედეგს.

იაარა კეიდარის კურატორობით განხორციელებული გამოფენა „გმირი ქალები“, რომელიც ჰოლოკოსტის დიზაინის მუზეუმში (ისრაელი) გაიმართა, მეორე მსოფლიო ომის ისტორიულ ტერიტორიაში იკვლევს მოდისა და სამოსის განვითარების პროცესებსა და მათ სოციალურ მნიშვნელობას. „მეორე მსოფლიო ომის თემისადმი მიძღვნილი გამოფენის კურატორობა, განსაკუთრებით კი ორი ებრაელი მოდის დიზაინერის ისტორიის წარმოჩენა, რომელთა ბედიც გადაჯაჭვულია ჰოლოკოსტთან, უჩვეულო წამოწყებაა კეიდარისთვის (რომელიც თავად გახლავთ ჰოლოკოსტის გადარჩენილთა შვილიშვილი). წლების განმავლობაში იაარა აგროვებდა ომთან დაკავშირებული მოდისა და თავის მოვლის ნივთების შთამბეჭდავ კოლექციას. იგი ასევე ესწრებოდა აუქციონებს, იძენდა ნივთებს eBay-ზე და თავს უყრიდა ამ ნიმუშებთან დაკავშირებულ ისტორიებს“, – წერს ოფირ ჰოვა-ვი გაზეთში Haaretz. „გამოფენაში „გმირი ქალები“

გამოყენებულია „ქალების“ თემა, რომლის გარშემოც ერთმანეთთან არის ჩაქსოვილი სხვადასხვა თხრობითი „ძაფი“, პიროვნების და ისტორიის დიზაინთან დაკავშირებული და ადამიანური ამბები“.¹

როგორც მეორე მსოფლიო ომამდე, ისე მისი დასრულების შემდეგ, ქალები ამზადებდნენ იმპროვიზებულ ტანისამოსს, აქსესუარებს და სამკაულებს ყველაფრისგან, რაზეც მათ ხელი მიუწევდებოდათ. მოდამ წაახალისა შემოქმედებითი წვა და იქცა ემოციების გამოხატვის, გზავნილების მიწოდების, შეშფოთების გაზიარების და ღრმა გაურკვევლობის გადალახვის საშუალებად. ამ ობიექტებში ჩაქსოვილია ადამიანის სულის ძალა. მუზეუმში გამოფენის შემდეგ ისინი იქცნენ შთაგონებისა და ნუგეშისცემის წყაროდ, რეალობასთან შესარკინებლად აუცილებელი სიმტკიცის და უკეთესი მომავლის იმედის მომცემად. იაარა კეიდარი წლების განმავლობაში ეძებდა და იკვლევდა

1 HOVAV, Two Stylish, 2025.

ისტორიებს იმის შესახებ, თუ რა ძალის მინიჭება შეუძლია მოდას და სამოსს ყველაზე მძიმე დროს. ადამიანური ღირსების შენარჩუნების სურვილმა, ხშირად უიმედო სიტუაციებშიც კი, გამოხატულება ჰპოვა საზრიანობაში, ინიციატივის გამოჩენასა და გამბედაობაში, ანუ ისტორიებში, რომლებიც სხეულს სიმტკიცეს ჰმატებენ, ხოლო სულს იმედს უღვივებენ. „ჩემი ოჯახის ისტორია ყოველთვის მაფიქრებდა, რომ ჩემს სფეროს მეორე მსოფლიო ომის თემასთან არანაირი შეხება არ აქვს, ამბობს კეიდარი, მაგრამ ცხოვრებამ საუცხოო გმირი ქალების თავგადასავალში ჩამითრია, რომელთათვის მოდა და სამოსი კაცობრიობის ურთულეს ჟამს გადარჩენის და ოპტიმიზმის წყაროს წარმოადგენდა“.²

გამოფენა „გმირი ქალები“ ურთიერთდაკავშირებული თემატური ნაწილებისგან შედგება. „გადავწყვიტე, თავი მომეყარა ისეთი ისტორიებისთვის, რომლებმაც ბოლო ათწლეულის განმავლობაში ჩემში გამოიწვია განსაკუთრებული ინტერესი ჰოლოკოსტისა და მეორე მსოფლიო ომის მიმართ და მათი მეშვეობით მომეთხრო ქალთა გმირობის ამბები, რომლებიც სამოსის, მოდისა და გარეგნობის დახმარებით ინარჩუნებდნენ ოპტიმიზმსა და ადამიანურობას უკიდურესად უიმედო, სასტიკ პირობებშიც კი“, – ამბობს კურატორი იაარა კეიდარი.³

ჰოლოკოსტიდან კონსტრუირებული ისტორია

გამოფენა იწყება სხვადასხვა ეკრანზე გაშვებული კინოქრონიკით. შემდეგ დამთვლიერებლები კიბის მეშვეობით ჩადიან ატელიე Strnad-ისკენ, რომელიც 1939 წელს მდებარეობდა პრაღის ერთ-ერთ გადატვირთულ ქუჩაზე და ითვლებოდა მოდის უპირობო ცენტრად. პირველი სექცია სახელწოდებით „ჰოლოკასტიდან კონსტრუირებული ისტორია“ ეძღვნება მოდის დიზაინერის – ჰედვიგ (ჰედი) სტრნადის ისტორიას. 1930-იანი წლების ბოლოს პრაღა ითვლებოდა მოდის ცენტრად, ხოლო ჩეხოსლოვაკიელი ებრაელები ამ მხრივ გამოირჩეოდნენ თავიანთი ხელობით. 1939 წელს ორმოცი წლის ჰედი სტრნადი სათავეში ედგა ბუტიკსა და ატელიეს პრაღაში. მისი დიზაინები გამოირჩეოდა დახვეწილი სტილით და დიდი მოთხოვნით სარგებლობდა. ჰედის დიზაინები არა მხოლოდ პასუხობდა საერთაშორისო ტენდენციებს, არამედ

ასევე ინარჩუნებდა უნიკალურ ადგილობრივ ესთეტიკას.

გამოფენის იდეა გაჩნდა ერთი საოცარი ამბის მოსმენის შემდეგ. მილუოკის შტატში ერთ-ერთი ებრაული ოჯახის სარდაფში აღმოაჩინეს 1939 წელს ჩეხოსლოვაკიიდან გაგზავნილი წერილი, რომლის კონვერტზეც დატანებული იყოს სვასტიკა. წერილის ავტორია პოლ სტრნადი, რომელიც მეუღლესთან ერთად ცდილობდა, გაქცეოდა ომის საშინელებს და თავისი ოჯახისგან აშშ-ში ითხოვდა დახმარებას. ამ წერილში სტრნადი აღწერს პრაღის პირქუშ რეალობას და ითხოვს ხელშეწყობას ამერიკული სამუშაო ვიზის მოპოვებაში. მან წერილს ასევე დაურთო რვა დიზაინის ესკიზი, რომლებიც მეტყველებდა მისი მეუღლის, მოდის დიზაინერის – ჰედი სტრნადის ნიჭზე, და ასევე საოჯახო ფოტო. სამოც წელზე მეტი დასჭირდა ვიდრე ეს წერილი აღმოჩენილი იქნებოდა და გადაეცემოდა მილუოკის ებრაულ მუზეუმს. ექსპერტების ჯგუფი შეუდგა მისი ისტორიის და დიზაინის ესკიზების აღდგენას. ჰედის ილუსტრაციებში იგრძნობა ნიჭიერება, პერსპექტივა და ასახულია მტკივნეული შესხენება სამუდამოდ დაკარგული სიცოცხლისა და უზარმაზარი ნიჭის შესახებ. სამწუხაროდ, სტრნადებმა ვერ მოიპოვეს ვიზა და ჰოლოკოსტს ემსხვერპლნენ.

გამოფენისთვის მზადების პროცესში მოულოდნელად აღმოაჩინეს ჰედის მიერ ხელმოწერილი გზავნილი, რომელიც შემდგომში იქცა მნიშვნელოვან დეტალად ექსპოზიციის ფარგლებში. მილუოკის ებრაულ მუზეუმმა ჰედის ხელმოწერა აქცია აბრეშუმის გრძელ ეტიკეტად, რომელიც სიმბოლურად ასახავს დიზაინერის სტილს მისი სტუდიის პიკზე ყოფნის პერიოდში, ანუ ხელმოწერის საფუძველზე შექმნილ ლოგო. ეს ნაქარგი ლოგო მისი ხელმოწერით ჩაქსოვილია რვავე ხსენებული ესკიზის ინტერიერში, რომლებიც აღდგენილია 1939 წლის წერილის შიგთავსის ჩანახატების საფუძველზე. გამოფენილი მოდის ანსამბლები ზუსტად იმეორებს ჰედი სტრნადის დიზაინებს. თითოეული სამოსი, დაწყებული სარჩულით თუ დახვეწილი ნაკერებითა და დამთავრებული ღილებით თუ სილუეტების ჩრდილებით – ყველა დეტალი შექმნილია 1930 წლებში პრაღაში არსებული მასალებითა და მეთოდებით, ხოლო ყველა აქსესუარი შეესაბამება ხსენებულ პერიოდს. ამ დიზაინებით

2 STEINBERG, Fashion, 2025.

3 HOVAV, Two Stylish, 2025.

ავტორი პატივს მიაგებს ტრადიციულ სტილებს, იმავდროულად იყენებს რა იმ პერიოდისთვის დამახასიათებელ ჭრა-კერვისა და მოდის მეთოდებს. ყალიბები ხელითაა შექმნილი და დატანებულია ქსოვილზე ტრაფარეტული ბეჭდვის ორიგინალური ტექნიკით. გრაციოზულ პოზებში მდგომი მანეკენები, გამოწყობილნი ელეგანტურ კოსტიუმებში, კაბებში, პალტოებსა და ქუდებში ნელა ბრუნავენ საკუთარი ღერძის გარშემო მოძრავ წრიულ პოდიუმზე, რომელიც სკამებით არის გარშემორტყმული და დამთვალიერებლებს შესაძლებლობას აძლევს იხილონ დიზაინები უწვრილეს დეტალებში. ექსპოზიციამდე გამოტანილი ვერცხლისფერი საღამოს კაბა მთლიანად შემკობილია გაფურჩხნული წითელი ვარდებით, ზუსტად ისე, როგორც ოდესღაც მათ შექმნაში პოლ სტრნადი ეხმარებოდა თავის მეუღლის ატელიეში. ოჯახისადმი წერილში პოლი აღწერს იმ სირთულეებს, რომლებსაც იგი წააწყდა სამუშაოს ძებნისას. შედეგად, იგი შეუერთდა ჰედის გუნდს და აბრეშუმისგან ქმნიდა ხელნაკეთ ყვავილებს. ხელნაწერი ლოგო მოხდენილად მოჩანს კაშკაშა ლურჯი მატერიის ფონზე, რომლის ერთი კიდე გადაწეულია მანეკენის ხელის მეშვეობით. იგი თითქოს არაფრისგან ქმნის მოგონებებს, რითაც უბრუნებს ჰედი სტრნადს იმას, რაც მას ოდესღაც წაართვეს – საკუთარი ნამუშევრების ხელმოწერის უფლებას.

სამკერვალო ატელიეს ფრაგმენტების, ჰედი სტრნადის სამუშაო გარემოს რეკონსტრუქცია, დიზაინერის ორიგინალური ესკიზების ასლები, სამკერვალო თარგები, ქსოვილების რულონები, სარკეები და იმდროინდელი კინოქრონიკის კადრები დამთვალიერებელს დროის მიღმა მოგზაურობისა და იმ ეპოქის ატმოსფეროს უშუალოდ განცდის შესაძლებლობას აძლევს. მოდის ეს გამოფენა აცოცხლებს ულმისეულ ილუსტრაციებს, თუმცა ეს ასევე, არის ქსოვილით შექმნილი მონუმენტი. სამოსი განასახიერებს ისტორიულ უფსკრულზე ხიდის აგების ადამიანურ და საზოგადოებრივ საჭიროებას. ჰედი სტრნადის დიზაინი ასახავს მოდის უნარს, დაიჭიროს მომენტი და შეინახოს მოგონება, ასევე გამოამჟღავნოს სამოსის თვისება, გასცდეს დროის ფარგლებს, იქცეს თავისი შემქმნელის სულის მატარებელად და, თუნდაც წამიერად, ახალი ცხოვრება შთაბეროს მას.

ჯარისკაცები იარაღის გარეშე

„ჯარისკაცები იარაღის გარეშე“ წარმოადგენს გამოფენის მეორე ბლოკს. მეორე მსოფლიო ომის დროს ზოგად ატმოსფეროს გავლენა ჰქონდა ყოველდღიური ცხოვრების წესზე და ამ კონტექსტში პატრიოტულმა მოდამ უპირატესობა მოიპოვა. ითვლებოდა, რომ მოვლილი იერი და კარგი ჩაცმულობა მნიშვნელოვანია ეროვნული მორალის ასამაღლებლად. კვების რაციონებისა და გაჭირვების მიუხედავად, იმართებოდა თავის მოვლის კამპანიები, ხოლო მწარმოებლები აგრძელებდნენ ელემენტარული კოსმეტიკისა და მოდის აქსესუარების წარმოებას. წითელი ტუჩის საცხი, რომელიც იქცა წინააღმდეგობის, გამარჯვებისა და პატრიოტიზმის სიმბოლოდ, წარმოადგენს გამოფენის ერთ-ერთ საკულტო ექსპონატს. 1940-იანი წლების დასაწყისში ელიზაბეტ არდენმა გამოუშვა კაშკაშა წითელი ტუჩსაცხი, რომელიც ეხმარებოდა ამერიკელი ქალების სამხედრო უნიფორმებზე არსებულ განმასხვავებელ ნიშნებს. ამ უნიკალურ საცხთან ერთად ქალ სამხედროებს დაურიგდათ წითელი პუდრი და ფრჩხილის ლაქი. წითელი ფერი უმაღლეს შემოვიდა მოდაში და ახლა რიგითი მოქალაქე ქალები ითხოვდნენ მსგავს პროდუქციას, რის პასუხადაც ელიზაბეტ არდენმა შექმნა Victory Red, განკუთვნილი ყოველდღიური მოხმარებისთვის, რითაც ქალები გამოხატავდნენ სოლიდარობას და პატრიოტიზმს.

ფრონტის წინა ხაზზე მამაკაცთა საყოველთაო მობილიზაციის შედეგად ქალებმა დაიკავეს მათი ადგილი მძიმე და თავდაცვის ინდუსტრიაში, რამაც გააჩინა კიდევ ერთი მოთხოვნა. მათმა გამოჩენამ ქარხნებში და შეიარაღებულ ძალებში ყველაფერი შეცვალა: ქალებმა დაიწყეს უნიფორმების ტარება. ჰუმანიტარულ და მოხალისეთა ორგანიზაციებში აშკარა გახდა, რომ სამოსელს ღრმა ემოციური დატვირთვა მიენიჭა რამეთუ აღძრავდა კოლექტიურ სიამაყეს. მძიმე ინდუსტრიაში ახალი თანამშრომლებისთვის დანერგეს სათანადო პირობები, რათა ხელი შეეწყობა ქალებისთვის, რომლებსაც შეეძლოთ საერთო საქმეში წვლილის შეტანა და, ამავე დროს, შეენარჩუნებინათ ქალურობა და მაღალი მორალური სტანდარტები. კაცების შარვლებისა და კომბინიზონების ნაცვლად შემუშავდა ქალის სხეულზე მორგებული ახალი სტილი. პუდრი, ტუჩის საცხი და სხვა კოსმეტიკური ნაწარმი ხელმისაწვდომი გახდა ქარხნების გასახდელებში. გარდა ამისა, უზრუნველყოფილი იყო სპეციალური საცხები საშიში ნივთიერებებისგან თავდასაცა-

ვად. იქმნებოდა აქსესუარები პატრიოტული გზავნილებით, რომლებშიც ხაზგასმული იყო ეროვნული იდენტობა და მხარდაჭერა ომში გაწეული ძალისხმევის მიმართ. მოდის აქსესუარები შეღებილი იყო დროშის ფერებში, ხოლო სხვადასხვა სამოსელს ამშვენებდა ასო V სამხედრო ემბლემების შუაგულში. ვარცხნილობის სტილი Victory Roll, რომელიც თავდაპირველად შეიქმნა პრაქტიკული მიზნით და განასახიერებდა საბრძოლო თვითმფრინავის მანევრს გამარჯვების აღსანიშნავად, მალე პატრიოტიზმის სიმბოლოდ იქცა.

მეორე მსოფლიო ომის დროს შუქშენიღების ტაქტიკა ბრიტანეთში იქცა ყოველდღიურობის განუყოფელ ნაწილად. სამოქალაქო და სამხედრო ობიექტების დაბომბვის თავიდან ასაცილებლად ღამე ქუჩის განათება და ელექტრონული აბრები ითიშებოდა, მანქანის ფარები დაბურულ რეჟიმზე გადაჰყავდათ, ხოლო სიგარეტზე ცეცხლის მოკიდება აკრძალული იყო. გამოინახა ორიგინალური გადაწყვეტილებები მოქალაქეთათვის ომის პერიოდში ყოველდღიური ცხოვრების გასაგრძელებლად: სამოსზე აკერებდნენ მანათობელ ღილაკებს, მუქი ფერის სამოსი ჩაანაცვლა ღია ფერის ტანსაცმელმა, ხოლო სიბნელეში მოკიაფე აქსესუარები ეხმარებოდნენ მძღოლებს ფეხით მოსიარულებთა დანახვაში. ლონდონის სუპერმარკეტში Selfridges იყიდებოდა შესაბამისი ქინძისთავები, პალტოები, ქუდები და ძაღლის სამოსი. ბრიტანეთის ხელისუფლება ახალისებდა ამ ნივთების შეძენას და წამოიწყო კიდეც კამპანია „ნათელი იდეა სიბნელეში“. ერთ-ერთი მაღაზიის ჩაბნელებულ ვიტრინაში დღემდე შემორჩა ომის პერიოდის შესაბამისი მეთოდების სია.

არმიის მხრიდან ნედლეულზე მზარდმა მოთხოვნამ გავლენა იქონია მოდის ინდუსტრიაზე და გამოიწვია ისეთი საბაზისო მასალების დეფიციტი, როგორებიცაა ტყავი, ქსოვილები და ნეილონი. ქალებს შიდა ფრონტზე უწევდათ შემოქმედებითი მიდგომებით ხელმისაწვდომი მასალებისგან მაქსიმალურის შექმნა: იმპროვიზებული ჩანთების შეკოწიწება ტელეფონის სადენების გამოყენებით და ლაცკანის გულსაბნევებისა და ყელსაბამების შექმნა ფერადი ელექტრონული მავთულებისგან. მოდურ ნივთებზე მაღალმა მოთხოვნამ განაპირობა ხელნაკეთი საიუველირო ნაწარმის შესახებ პოპულარული სახელმძღვანელოების გამოცემა. ამერიკის დროშის ფერების: წითლის, თეთრისა და ლურჯის მოხმარებამ პრაქტიკული აქსესუარები აქცია პატრიოტულ სიმბოლოებად და სიამაყის

მიზეზად. ტყავის დეფიციტმა გამოიწვია ფეხსაცმლის ნაკლებობა, რომელიც, როგორც შეუცვლელი და გამძლე პროდუქცია, განსაკუთრებით საჭიროა სუსხიან ზამთარში. 1943 წლის თებერვალში აშშ-ის მთავრობამ შემოიღო რაციონის სისტემა, რომლითაც ფეხსაცმლის შესყიდვა წელიწადში მხოლოდ სამჯერ იყო შესაძლებელი. შემდგომში, ნედლეულის მოხმარების კიდეც უფრო მეტად შეზღუდვის მიზნით, დაწესდა ფეხსაცმლის ქუსლის სიმაღლის, ფერის და ჩექმების სიგრძის სტანდარტები. ამის საპასუხოდ მწარმოებლებმა დაიწყეს უფრო ხელმისაწვდომი მასალების გამოყენება: პლასტმასა, საფეიქრო ნაწარმი, კორპი და ხე, რითაც ქმნიდნენ ტყავის ფეხსაცმლის ალტერნატივას, რომლის დიზაინი უფრო მრავალფეროვანი და პრაქტიკული იყო და შემდგომში იქცა კიდეც ეპოქის ერთ-ერთ მთავარ სიმბოლოდ.

მეორე მსოფლიო ომის დროს მოდის ინდუსტრიის რესურსები გადატყორცნეს სამხედრო წარმოების გასაძლიერებლად. პარაშუტები, რომლებსაც წარსულში აბრეშუმისგან ამზადებდნენ, ახლა იკერებოდა ნეილონისგან, 1930-იანი წლების ბოლოს ფირმა DuPont-ის შექმნილი სინთეტიკური ბოტკოსგან, რამაც ნამდვილი რევოლუცია გამოიწვია საფეიქრო ინდუსტრიაში. ნეილონი კი, როგორც აბრეშუმთან შედარებით უფრო გამძლე, წელვადი და იაფი მასალა, გამოიყენებოდა ბევრი ქალისთვის ხელმისაწვდომი მაღალყელიანი წინდების წარმოებაში. მილისებრი ნეილონისგან ნაქსოვ წინდებს აგვირგვინებდა მაღლივი ნაკერი უკანა მხარეს, რაც იქცა მთავარ მახასიათებლად ფეხის სასურველი სილუეტის ხაზგასასმელად და ქალური ელევანტურობის სიმბოლოდ. რადგან ნედლეული სამხედრო წარმოებისთვის იყო განკუთვნილი, ნეილონის წარმოება სამოქალაქო სექტორისთვის შეჩერდა. შედეგად, ერთ-ერთი ძირითადი პროდუქტი ქალებისთვის – ნეილონის მაღალყელიანი წინდები გაქრა მაღაზიების თაროებიდან, რამაც გამოიწვია ახალი ესთეტიკური ალტერნატივების გაჩენა. ქალებმა მიაგნეს ახალ შემოქმედებით გზებს პრობლემის გადასაჭრელად: დაიწყეს ფეხების გაპარსვა, ისვამდნენ სხეულის საღებავს წინდების ტარების ნაცვლად და წარბის ფანქრით ფეხებზე იხაზავდნენ არარსებულ ნაკერს მაღალყელიანი წინდის ილუზიის შესაქმნელად. აქსესუარებს გამოფენის ამ სექციაში ახლავს შესაბამისი რეკლამები 1940-იანი წლების პერიოდული გამოცემებიდან.

ცხოვრებისეული ნივთები: იად ვაშემის კოლექციიდან

გამოფენის მესამე ნაწილი: „ცხოვრებისეული ნივთები: იად ვაშემის კოლექციიდან“ მოიცავს საკონცენტრაციო ბანაკებში გადარჩენილთა ისეთ პირად ნივთებს, როგორიცაა, მაგალითად, ჰოლოკოსტში გადარჩენილი მარგიტ ზინგერის სათითო, რომელიც გადაურჩა ომს სწორედ მკერავის უნარების წყალობით, ასევე 1944 წელს რაიხენბახის ბანაკში მარგო ფინკის მიერ რკინის მავთულისგან შექმნილი სავარცხელი, სიმა რუბენშტაინის მიერ ელექტროსადენებისგან შექმნილი ქამარი რავენსბრუკის ბანაკში, პურისგან გაკეთებული კულონი, რომელიც ჰანა ფრენკლს მეგობრებმა შრომით ბანაკში აჩუქეს მისი 21-ე წლისთავის აღსანიშნავად, რომა ალტერის მიერ შექმნილი თოჯინა: 1942 წელს ალტერი ჯერ დეპორტირებული იქნა ვარშავის გეტოდან, შემდეგ გამოიარა ოსვენციმი და რავენსბრუკი. ბოლოს კი, 1945 წელს, იგი გაათავისუფლეს და გააგზავნეს შვედეთში რეაბილიტაციის მისაღებად. თოჯინები გამოყენებული იყო რეაბილიტაციის პროცესში ტრავმის დასაძლევად. ალტერის თოჯინას გამოფენის ფარგლებში აცვია პოლიტპატიმრის უნიფორმა წითელი სამკუთხედით, ებრაელთა განმასხვავებელი ყვითელი ზონრით, პოლონეთის აღმნიშვნელი ასოთო P და ოსვენციმში რომა ალტერის პატიმრის ნომრით A-15539. არტეფაქტების კოლექცია ასევე მოიცავს ლინა ბერზინ-ფრიდშტადტის მიერ 1944 წელს შტუტგოფის ბანაკში შეკერილ ბიუსტჰალტერს, რომლისთვისაც მან გამოიყენა კონტრაბანდული მასალები და ხელნაკეთი ინსტრუმენტები და რომელსაც იგი ატარებდა ბანაკის გათავისუფლებამდე. ლინა იყო ერთადერთი პატიმარი, რომელიც ატარებდა ბიუსტჰალტერს. ეს ქვედა საცვალი ქმნიდა უხილავ ბარიერს მის სხეულსა და პატიმრის უნიფორმას შორის, რომელსაც წაეშალა ინდივიდუალობისა და იდენტობის ყველა ატრიბუტი. გამოფენა ასევე მოიცავდა გუჩია ვალდ ტაიბლუმის მიერ მოქსოვილ სვიტრს, რისთვისაც მან გამოიყენა ხის ჯოხები და გერმანელი ჯარისკაცების წინდების მატყლი, ასევე პარაშუტის მატერიისგან შექმნილი თავშალი, რომელიც შევიდა თეოდორ ფელდმანის კოლექციაში ტერეზიენშტადტის ბანაკიდან მისი გათავისუფლების შემდეგ; როზა როზენშტრაუსის ქვედატანი ჩერნოვცის ბანაკიდან (ბუკოვინას რეგიონი), რომელიც ოჯახთან ერთად დნესტრისპირეთში გადაასახლეს, ასევე ლიპშტადტის საავიაციო ქარხანაში მომუშავე ებრაელი პატიმრების მიერ ესთერ

ფარკაშ-პატონის საპატივცემულოდ შეკერილი კაბა. მოდა იქცა გამოხატვის საშუალებად, რომელიც ურთულეს პერიოდში იძლეოდა იმედს, განამტკიცებდა კავშირებს და ღირსებას. ესთერის ლიდერობისთვის მადლიერების გამოსახატად ახალგაზრდა პატიმრებმა საკუთარი სიცოცხლე რისკის ქვეშ დააყენეს, რათა შეეგროვებინათ თვითმფრინავების გასაწმენდი ტილოს ნაფლეთები და შეეკერათ ხსენებული კაბა. როზა სპერლინგი და მისი ქალიშვილი მარილა ცელულოიდის ნაჭერში ინახავდნენ წითელ პუდრს და ლოყებზე ისვამდნენ მას, რათა სელექციის დროს უფრო სიცოცხლით სავსენი გამოჩენილიყვნენ და ამ გზით გადარჩენილიყვნენ საკონცენტრაციო ბანაკში სელექციის დროს. გამოფენის კიდევ ერთი ექსპონატია იეჰეკელ ფლაიშერის მიერ გაკეთებული ჩანთა, როცა იგი იმალებოდა ლიტვის ტელსიას რეგიონში, რომლისთვისაც მან გამოიყენა თავისი სახლიდან, შიშულიაი გეტოდან, წამოღებული ინსტრუმენტები და ტყავის ნაჭრები, ასევე სოსნოვიცეელი (პოლონეთი) ბრაინდელ გიტლერის მიერ ლანგენბიელაუს ბანაკიდან გათავისუფლების შემდეგ შეკერილი ღამის პერანგი: პირველი სამოქალაქო სამოსი, როგორც ომის დასრულების, ტყვეობიდან თავისუფლებისკენ მიმავალი გზის სიმბოლო და ახალი მომავლის საწინდარი, ასევე ზმირა აბუკასის მიერ ლიბიაში შექმნილი საათი, რომელიც მან პურის ნაჭერზე გადაცვალა ბერგენ-ბელზენში ჩასვლის შემდეგ.

სადაც ფქვილია, იქ მოდაა.

გამოფენის მეოთხე სექცია სახელწოდებით „სადაც ფქვილია, იქ მოდაა“ მოგვითხრობს არატრადიციული შემოქმედებითი გადაწყვეტილებების ისტორიას. ათწლეული მეორე მსოფლიო ომამდე ასოცირებულია „დიდი დეპრესიის“ სახელით ცნობილ გლობალურ ეკონომიკურ კრიზისთან, რომელიც გამოიწვია 1929 წლის კოლაფსმა აშშ-ის აქციების ბირჟაზე. ოჯახებს ძირითადი მოხმარების საგნებზე თუ ჰყოფნიდათ სახსრები, ასევე შეიმჩნეოდა სამოსის მძაფრი დეფიციტი. მოსავალი მდგომარეობდა თეთრი ბამბის ტომრებში, რომლებსაც ოდესღაც იყენებდნენ ფქვილის, ხორბლისა თუ სიმინდის შესანახად. ქალებმა ახალი ფუნქცია შესძინეს ამ ტომრებს, როგორც მასალას სამოსის შესაკერად. მეორე მსოფლიო ომის დროს საფეიქრო კრიზისი კიდევ უფრო გაღრმავდა. შესაბამისად, მოთხოვნაც ბამბის ტომრებზე საგრძნობლად გაიზარდა. აცნობიერებდნენ რა ამ

მოთხოვნას, მწარმოებლებმა დაიწყეს ყვავილების, პეპლებისა და გულების გამოსახულებებით შემკული ფერადი ტომრების გამოშვება, რაც მძიმე რეალობასთან თვალშისაცემ კონტრასტს ქმნიდა. ტომრებს ასევე ერთვოდა ბროშურები მოდის თემატიკაზე აგებული ილუსტრაციებით და შაბლონებით ნებისმიერი სახის სამოსის შესაკერად, დაწყებული კაბებით და დამთავრებული წინსაფრებით და თოჯინების ტანისამოსითაც კი. ეს დამატებითი ელემენტები მიუთითებდა კომერციული კომპანიების მონაწილეობაზე პატრიოტულ ძალისხმევაში, შიდა ფრონტის მხარდასაჭერად ინოვაციური მეთოდების გამოყენებასა და მოსახლეობის სულისკვეთების ამაღლებაზე. საყოფაცხოვრებო ქსოვილების მოდურ ნივთებად გარდაქმნის უნარი იძლეოდა ომის პერიოდის სიდუხჭირის ფონზე შემოქმედების და სილამაზის წარმავალი მომენტების შეგრძნების შესაძლებლობას.

„გასაოცარია, თუ რამდენად აქტუალური იყო მოდის ინდუსტრიის მდგრადობის საკითხი ომის პერიოდში, – აღნიშნავს იაარა კეიდარი, – შეძენიდან მალევე ნაწარმს არავინ აგდებდა. ნაცვლად ამისა, გოგონები სწავლობდნენ სამოსის კერვასა და საკერებლების დადებას. აქტიურად გამოიყენებოდა საღებავების კომპლექტები ფეხზე არარსებული ტრიკოტაჟის ნაწარმის დასახატად. ჩემთვის ეს მნიშვნელოვანი შთაგონების წყაროა“.⁴

ცხოვრება ომის შემდეგ

გამოფენის მეხუთე ნაწილი სახელწოდებით „ცხოვრება ომის შემდეგ“ წარმოდგენილია დიდ დარბაზში. მარჯვენა მხარეს, ადრიატიკის ზღვისა და მის გარშემო მდებარე ქვეყნების დიდი ზომის ოვალური რუკის ფონზე, სხვადასხვა სიმაღლის პოდიუმზე დგას ექვსი ქალი-მანეკენი სახასიათო Victory Rolls ვარცხნილობით. მათ აცვიათ გვიანი 1940-იან წლების მოდური სამოსი: აბრეშუმის ბლუმები, ქვედატანები, კაბები და განიერი შარვლები. ამ პრაქტიკულ ნივთებს გამოარჩევს მათი დეკორატიული გაფორმება: სხვადასხვა მასშტაბის სამხედრო რუკები, რომლებიც ტრაფარეტული ბეჭდვის მეთოდით იყო შესრულებული.

მეორე მსოფლიო ომის პერიოდში აბრეშუმისგან შექმნეს „გაქცევის გეგმა/რუკა“, რომელიც სპეციალურად შემუშავდა მტრის ზურგში მებრძოლი პილოტებისა და ჯარისკაცებისთვის. კაცობრიობის ისტორიაში აბრეშუმი ყოველთვის იყო ასოცირე-

ბული მეფის ძალაუფლებასა და მაღალ საზოგადოებრივ წრეებთან. მაგრამ მეორე მსოფლიო ომის დროს დაიწერა ამ ისტორიის ახალი თავი. მისი სიმსუბუქე, გლუვი ზედაპირი და წარმოების უნიკალური მეთოდები სასარგებლო აღმოჩნდა სამხედრო წარმოებისთვის. ხსენებული გაქცევის გეგმისთვის აბრეშუმის შერჩევას რამდენიმე მიზეზი აქვს: იგი წყალგაუმტარია, რღვევისაგან დაცული, ხმარებისას „ჩუმი“, კომპაქტურად იკეცება და მარტივად შეიძლება დაიმალოს სამოსის თუ ფეხსაცმლის ქუსლში. ომისშემდგომ ბრიტანეთში ქსოვილების დეფიციტისა და პროდუქტების ნორმირების (ტალონები) პოლიტიკის პირობებში წახალისებული იყო მასალების ხელახლა გამოყენება. განსაკუთრებული მოთხოვნით ამ მხრივ გამოირჩეოდა გაქცევის გეგმები. მათ წარმოებაში გამოყენებული აბრეშუმი არ ითვლებოდა ნედლეულად და, შესაბამისად, თავისუფლდებოდა ნორმირების პოლიტიკის შეზღუდვებისგან. აბრეშუმის რუკები იქცა ნამდვილ საგანძურად ქალებისთვის, რომელთაც სურდათ თავიანთი ტანსაცმლის მარაგის განახლება და შევსება მოდური პროდუქციით. ის, რაც ოდესღაც წარმოადგენდა მტრის ტერიტორიიდან გაქცევის საიდუმლო ინსტრუმენტს, ახლა იქცა კაბებად: გაქცევის მარშრუტების მონიშვნის ნაცვლად, ისინი ახლა მიუთითებდნენ უსაფრთხო თავშესაფრისკენ.

დარბაზის მარცხენა მხარეს ორი მოზრდილი ვენტილატორი ჰაერით ავსებს თეთრ პარაშუტს, რომლის წინ სხვადასხვა სიმაღლის ექვს პლატფორმაზე დგანან პარაშუტის ქსოვილისგან შეკერილი, ელევანტურ საქორწინო კაბებში გამოწყობილი ქალი-მანეკენები. კაცობრიობის ისტორია მოწმობს, რომ საქორწინო კაბა ყოველთვის ასრულებდა ცენტრალურ როლს ქორწილის რიტუალში. 1840 წელს დედოფალმა ვიქტორიამ თავისი ქორწილისთვის შეარჩია თეთრი კაბა, რითაც ამ ფერის სამოსი საკულტო რანგში აიყვანა. მანამდე კი თეთრი ფერი დასავლეთში ასოცირებული იყო უცოდველობასა და სიწმინდესთან, ხოლო დედოფლის გადაწყვეტილებამ მას პრესტიჟი და ნათელი მომავლის იმედის სიმბოლოს სტატუსი შეჰმატა.

მეორე მსოფლიო ომი დასრულდა, მაგრამ მისი შედეგები შიდა ფრონტზე თვალშისაცემი იყო მისი დასრულების შემდეგაც კი, რაც გამოიხატებოდა ნედლეულის მუდმივ დეფიციტში. კერძოდ,

4 HOVAV, Two Stylish, 2025.

საფეიქრო ინდუსტრია განიცდიდა აბრეშუმის დეფიციტს, რომლის დიდი ნაწილი ომის დროს იქნა გამოყენებული პარაშუტების დასამზადებლად. აბრეშუმზე და საღამოს კაბისთვის გამოყენებულ სხვა ქსოვილზე შეზღუდული წვდომის გათვალისწინებით, ბევრი ქალი იძულებული გახდა, ეპოვა ტრადიციული საქორწინო კაბის შემოქმედებითი ალტერნატივა. ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული ვარიანტი იყო პარაშუტის მატერიის გამოყენება. მომავალ ქმრებს ხშირად მიჰქონდათ სახლში თავიანთი პირადი პარაშუტები და რიგ შემთხვევებში ეს მასალა წარმოადგენდა სხვადასხვა ქარხანაში დარჩენილ ჭარბ ნედლეულს. პარაშუტების უმრავლესობას ეტყობოდა ლაქები, იყო გახეული ან გაჭრილი, რაც ამ ნაკლოვანებების დასამალად კერვის შემოქმედებით მეთოდებს ითხოვდა. ქორწილში პატარძლებს ეცვათ კაბები წარწერით „წარმოებულია აშშ-ში“. ეს გახლდათ კაბაზე „გამოყოლილი“ პარაშუტის იარაღი. სიყვარულმა დაამარცხა გაჭირვება და სიდუხჭირე, შეაკოწიწა რა სამხედრო მასალის ნარჩენები და გარდაქმნა ისინი საერთო ოცნებებად და იმედიანი მომავლის ახალ დასაწყისად.

მართალია, მშვიდობიან ცხოვრებაში ახალი დასაწყისის სურვილი მკვეთრ წინააღმდეგობაში იყო ნედლეულის მწვავე დეფიციტთან, მაგრამ ასეთ პირობებში გამოჩენილმა საზრიანობამ და ინიციატივამ გამოიწვია ისეთი დიზაინების შექმნა, რომლებიც შემდგომში ახალი ეპოქის სიმბოლოდ იქცნენ. პარაშუტის მატერიისა და აბრეშუმზე დაბეჭდილი მეორე მსოფლიო ომისდროინდელი გაქცევის რუკებიდან შექმნილი საქორწინო კაბები და სხვა სამოსი იქცა ოპტიმიზმისა და განახლების იმედის გამოხატულებად.

Gottex - ლეა გოტლიბის ისტორია

გამოფენის მე-6 ნაწილი: „Gottex - ლეა გოტლიბის ისტორია“ წარმოადგენილია საცურაო აუზის სახით, რომლის კიდეებზე დგანან ქალი-მანეკენები მრავალფეროვან საცურაო კოსტიუმებში. ისინი ისვენებენ, ირუჯებიან, აკეთებენ იოგის ვარჯიშებს, ემზადებიან წყალში ჩასაშვებად ან უბრალოდ ნელ-ნელ ჩადიან აუზში სპეციალური კიბეების მეშვეობით.

ლეა გოტლიბმა (1918–2012) გამოიარა ჰოლოკოსტი, 1949 წელს ოჯახთან ერთად წავიდა ემიგრაციაში ისრაელში, შემდგომში იქცა ერთ-ერთ ნოვატორ დიზაინერად და 1956 წელს დააარსა Gottex - საცურაო კოსტიუმების მწარმოებელი იმ-

პერია. მისი ინოვაციური დიზაინები პოპულარული გახდა ადგილობრივ ბაზარზე და ადგილი მოუპოვა ისრაელს მსოფლიოს დიზაინერულ რუკაზე. მაღევე მისი ინტელექტუალური და შემოქმედებითი გარჯისა და შრომის ნაყოფმა - კომპანიამ Gottex თავბრუდამხვევ წარმატებას მიაღწია, მოიპოვა რა საყოველთაო აღიარება. შედეგად, გოტლიბის პოპულარული დიზაინები ამშვენებდნენ წამყვანი უნივერსალების თაროებს მთელი მსოფლიოს მასშტაბით. როგორც ისრაელელი მოდის დიზაინერების პირველი თაობის გამოჩენილი წარმომადგენელი, ლეა გოტლიბი 90 წლის ასაკამდე ყოველწლიურად აცნობდა აუდიტორიას თავისი საცურაო კოსტიუმების ახალ-ახალ კოლექციებს. პოპულარობის ზენიტში მყოფი Gottex-ის იმპერიის საცურაო კოსტიუმები იყიდებოდა საუკეთესო უნივერსალებში და ამშვენებდა ისეთი ცნობილი ქალების სამოსის გარდერობს, როგორიცაა პრინცესა დიანა, ასევე სუპერმოდელები: კლაუდია შიფერი და ნაომი კემპბელი.

ნაყოფიერი კარიერის განმავლობაში ლეა გოტლიბის შთაგონების წყაროს წარმოადგენდა ტრადიციული სამოსები მთელი მსოფლიოდან, ასევე განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობოდა მისი მშობლიური მხარის - უნგრეთის მდიდარ ლანდშაფტს და მრავალფეროვან სამოსებს. კოლექცია The Czárdás (1991), რომლის სახელწოდება მომდინარეობს ტრადიციული უნგრული ცეკვიდან, ეძღვნება სპეციფიკურ სამოსს მდინარე დუნაის პირას მდებარე ქალაქ კლაჩეიდან. ეს რეგიონი ცნობილია დახვეწილი ნაქარგებით, რომლებშიც ფერის ტონი აღნიშნავს მისი მფლობელის ვინაობასა და წარმომავლობას. ამ ნათელი და ოპტიმისტური კოლექციის ფარგლებში გოტლიბმა ერთმანეთს შეუხამა ტრადიცია და ინოვაცია: რთული ნაქარგი ჩაანაცვლა ბეჭდური ნაწარმით და შექმნა ეთნიკური მოტივებისა და თანამედროვე ენის ნაზავი. კოლექცია The Czárdás წარმოადგენს გოტლიბის ერთ-ერთ ყველაზე „ცოცხალ“ და ოპტიმისტურ ნამუშევარს.

კოლექცია „ოქროს იერუსალიმი“, რომელსაც (1992) განსაკუთრებული ადგილი ეკავა ლეა გოტლიბის გულში, წარმოადგენს მისი ნამუშევრების გაცნობიერების გასაღებს. წლების განმავლობაში იგი სთავაზობდა აუდიტორიას ამ თემის მუდმივად განახლებად ვერსიებს, თუმცა ყოველთვის ინარჩუნებდა თავის სახასიათო ვიზუალურ ენას. ოქროსფერ და თეთრ ფერში გადაწყვეტილი ეს კოლექცია მოიცავს ებრაული სიმბოლოების: და-

ვითის ვარსკვლავისა და მენორას კომბინაციებს. შთაგონების წყაროდ ამ შემთხვევაში გვევლინება „ოქროს ქალაქი“ – ლეგენდარული სამკაული, რომელზეც ამოკვეთილია იერუსალიმი. ეს სამკაული რაბი აკივამ მიართვა თავის მეუღლეს – რეიჩელს სულიერების მადლიერების ნიშნად სამყაროში მოგზაურობის დროს მხარდაჭერისთვის. ფირუზისფერი მძივები და მოოქროვილი ელემენტები ჩაქსოვილია საცურაო სამოსისთვის უჩვეულოდ რთულ დიზაინში, რაც მიუთითებს იმაზე, რომ კოლექცია განკუთვნილი იყო უფრო გამოფენისთვის, ვიდრე ყოველდღიური გამოყენებისთვის. ეს კოლექცია, რომელშიც თავმოყრილია შემოქმედებითი ექსპრესია, მოდასთან დაკავშირებული მისწრაფებები და კულტურული მემკვიდრეობა, წარმატებით იყო წარმოდგენილი პოდიუმებზე მთელ მსოფლიოში. 2013 წელს, ჰოლონის დიზაინის მუზეუმში საიუბილეო გამოფენისთვის მომზადების პროცესში, მისმა კურატორმა, მოდის დიზაინერმა – აიალა რაზმა აღმოაჩინა დამალული საგანძური: გოტლიბის საძინებლის კომოდის უჯრებში შენახული ყოფილა 30-ზე მეტი ნიმუშისგან შემდგარი ძვირფასი კოლექცია. ეს ნიმუშები, ებრაული ლოცვების წიგნთან ერთად, სათუთად იყო დაკეცილი და მზრუნველი ხელით შეხვეული თხელ ქალაქში. ამ აღმოჩენამ ნათელი მოჰფინა გოტლიბის ღრმა პატივისცემას და მოწიწებას იერუსალიმის მიმართ, რითაც იგი ეხმიანება რაბი აკივას ხსენებულ ჟესტს.

1998 წელს ევროპაში მოგზაურობამ ის შთაგონა შეექმნა კოლექცია ნეფერტიტის თემაზე, რადგან ამ ექსპონატებმა უაღრესად დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა დიზაინერზე. ფირუზისფერ-მწვანე კოლექციაში „ნეფერტიტი“ (1999) შევიდა ოქროსფერი, ვერცხლისფერი და ფირუზისფერი ლითონის კილიტა, შერწყმული ქსოვილში ჩაქარგულ მძივებთან, რითაც კიდევ უფრო ხაზგასმულია ფერთა ბრწყინვალეობა. ეს კოლექცია მოწმობს ლეა გოტლიბის უნარს, გარდაქმნას მხატვრული შთაგონება ხასხასა ექსპონატებად და ამ პროცესში ერთმანეთს შეუხამოს ტრადიციული რეწვა და ქსოვის ინოვაციური მეთოდები.

საცურაო სამოსისთვის ერთ-ერთი კოლექციიდან, რომელიც ამშვენებდა აუზის შუაგულის თავზე თითქოს მოლივლივ მანეკენებს, გამოყენებულია ყვითელგულიანი თეთრი გვირილის ფორმის მაქმანის ქსოვილი. ლეა გოტლიბი ხშირად იყენებდა

ამ ყვავილს თავის ნამუშევრებში და ამას თავისი მიზეზი აქვს. იად ვაშემის მუზეუმში მან ერთხელ განაცხადა, რომ გვირილებმა მნიშვნელოვანი როლი შეასრულეს მის გადარჩენაში. იძულებითი შრომის ბანაკში მეუღლის მოსანახულებლად მისულს, მას ყოველთვის მიჰქონდა გვირილების დიდი თაიგული, რომელიც ლეას უფარავდა ყვითელ სამკლავურს – მისი ებრაული წარმოშობის დამადასტურებელ ატრიბუტს. დროთა განმავლობაში გვირილა იქცა მის საყვარელ სიმბოლოდ, რომელმაც მთელი ცხოვრების მანძილზე შემოუნახა მას ომისდროინდელი მოგონებები. როგორც მთელ მსოფლიოში განსაკუთრებით პოპულარული ყვავილი, გვირილა გოტლიბის ბიოგრაფიაში განასახიერებს საზრიანობასა და გადარჩენის იმედს. გვირილა ხშირად გვხვდება მის კოლექციებში და წარმოაჩენს ყვითელს, როგორც სიცოცხლისა და ოპტიმიზმის ფერს.

„სხვადასხვა საგამოფენო სივრცეში ექოდ ისმის ფუნდამენტური შეკითხვა: რა როლს ასრულებს მოდა, როცა მსოფლიო წყვდიადში იძირება? გამოფენის ფარგლებში წარმოჩენილი სამოსი და აქსესუარები ერთგვარად აჯამებენ შინაგანი სიმტკიცის, შეუძლებლის შეძლების და ადამიანურობის შენარჩუნების გაბედული გადაწყვეტილების პირად ისტორიებს, რომლებიც კონცენტირებულია ერთ საერთო ელემენტზე: მოდის უნიკალურ, მაცოცხლებელ ძალაზე, მის ფარულ შარმზე და მარადიულ მიმზიდველობაზე. ეს გამოფენა გვაძლევს საშუალებას, გავითავისოთ ეს ისტორიები, შევხედოთ მათ დროის ლინზების ქვეშ და ვიპოვოთ შთაგონება, ხედვა და ჰუმანურობის სულისკვეთების რწმენა. ამ პირადი ამბების გვერდით მოდა წარმოჩენილია, როგორც სამოქმედო გეგმა, რომელიც განამტკიცებს ერის ზნეობას და ასაზრდოებს ეროვნული კუთვნილების განცდას, აგულიანებს რა მოქალაქეებს შიდა ფრონტზე და მეზობლებს წინა ხაზზე და აგზავნის სიყვარულის და ნათელი მომავლის გზავნილს.“⁵ 2023 წლის 7 ოქტომბრის გმირი ქალების პატივსაცემად

გამოფენის დასკვნითი, მეშვიდე სექცია სახელწოდებით „2023 წლის 7 ოქტომბრის გმირი ქალების პატივსაცემად“ განთავსებული იყო მუზეუმის მიმდებარე დიზაინის ლაბორატორიაში და ეძღვნებოდა 2023 წლის 7 ოქტომბრის მოვლენების მსხვერპლ ქალებს, როცა განხორციელდა თავდასხმა ფესტივალ NOVA-ს მონაწილეებზე. სამო-

5 Fashion and Hope.

ქალაქო თუ სამხედრო ფორმაში გამოწყობილი გოგონების დიდი ზომის ფოტოსურათებს ახლავს მათი ისტორიების მოკლე აღწერა და გამოფენის დამთვალეირებელთა ათასობით სამახსოვრო ჩანაწერი ებრაულ, ინგლისურ, რუსულ და სხვა ენებზე. 2023 წლის 7 ოქტომბერმა შეარყია ჩვენი არსებობის საფუძვლები. გამოფენის მსვლელობაში წარსულის მოგონებები იქცა ხიდად აწმყოში, ხოლო დიდი ხნის განმავლობაში დამალული ისტორიები გაცოცხლდა. წარსულის გმირი ქალები კი შეხვდნენ დღევანდელი გმირ ქალებს.

გამოფენა „გმირი ქალების“ ფარგლებში გამოკვლეულია, თუ რა როლს ასრულებდნენ სამოსი და აქსესუარები იმ ქალთა ისტორიებში, რომლებმაც შეძლეს ომის რეალობის მორევში სწორი გზის აღება, მტრულ გარემოში ადამიანურობის და იმედის შენარჩუნება. გამოფენაზე წარმოდგენილი ექსპონატები განასახიერებენ ადამიანის სიმტკიცეს და ჰუმანურობის სულისკვეთებას. გამოფენა მოიცავს ათობით დასრულებულ სამოსს და ასობით აქსესუარს, ასევე ვიდეო და ფოტომახას, რომლებშიც მოთხრობილია ქალთა ისტორიები მეორე მსოფლიო ომის დროს.

როგორც იაარა კეიდარი აღნიშნავს, სამოსი არ აყალიბებს ადამიანს, თუმცა გაჭირვების ჟამს მისი წყალობით ჩვენ შეგვიძლია, ვიცინებოთ უკეთეს მომავალზე. ქსოვილის, ნედლი მასალის, ოსტატობის მცირედ დეტალებშიც კი სიზუსტისა და წარმოსახვის უნარის ერთიანობა ასაზრდოებს იმედს და იძლევა უსაფრთხოების შეგრძნებას. სამოსი და სხვა საგნები გვევლინებიან, როგორც იმედისა და ადამიანის სიმტკიცის სიმბოლოები, და შეგვახსენებენ, რომ ჩვენ შეგვიძლია გავძლიერდეთ მათი დახმარებით და ვიქონიოთ მომავლის რწმენა.

გამოფენაზე წარმოდგენილი სამოსი და მოდის აქსესუარები მოგვითხრობენ ადამიანთა შინაგანი ძალისა და იმედის, თითქოს შეუძლებელ სიტუაციებში გამძლეობის და ადამიანურობის გამბედავი არჩევანის ისტორიებს, რომლებიც ადასტურებენ მოდის სიცოცხლისუნარიანობას: მისი მომხიბვლელობისა და შარმის საიდუმლოს. ეს გამოფენა გვაძლევს საშუალებას, შევხედოთ მათ სივრცისა და დროის მიღმა, როგორც შთაგონების, რწმენისა და ადამიანურობის წყაროს. პირადი ისტორიების გარდა, მოდა ასევე წარმოჩენილი, როგორც ეროვნული სულისკვეთების გაძლიერების, შიდა ფრონტზე მუშაკთა და წინა ხაზზე მებრძოლთა

წახალისების და უკეთესი მომავლის რწმენის საფუძველი. გამოფენა „გმირი ქალები“ წარმოადგენს კურატორის კვლევას, რომელიც ხაზს უსვამს სამოსის დიზაინის ძალას, როგორც იმედის, ორიგინალურობისა და სიმტკიცის სიმბოლოს მეორე მსოფლიო ომის დროს.

დასკვნა

თანამედროვე კულტურულ პრაქტიკასა და დისკურსში კურატორობა კულტურისა და ხელოვნების პრაქტიკულად მთელ სფეროს მოიცავს. კურატორის საქმიანობა დღეს ინტერდისციპლინურ სფეროს წარმოადგენს და აღარ შემოიფარგლება მხოლოდ მხატვრული პროექტების შექმნით; იგი აერთიანებს თეორიულ კვლევას, ანალიზს, კრიტიკას, საგანმანათლებლო საქმიანობასა და სხვა მრავალ მიმართულებას.

თანამედროვე კურატორული და მხატვრული პრაქტიკის ამოსავალ წერტილად სულ უფრო მეტად გვევლინება კრიტიკისა და მოქმედების ერთიანობა, რომელიც აჩენს ახალ კითხვებს და ხშირად პროფესიული თუ საზოგადოებრივი დისკუსიის საფუძველს ქმნის.⁶

კურატორული პრაქტიკის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ამოცანას წარმოადგენს ახალი მნიშვნელობებისა და ინტერპრეტაციების გენერირება. ბოლო ათწლეულების განმავლობაში წამყვან კურატორულ სტრატეგიად ჩამოყალიბდა კურატორული კვლევა, რომელიც პირობითად თეორიულ და პრაქტიკულ კომპონენტებად იყოფა.

კურატორული კვლევის თეორიული კომპონენტი მოიცავს ხელოვნების ისტორიის, ხელოვნების ნიმუშების, დოკუმენტური და საინფორმაციო მასალების შესწავლას, აგრეთვე დისკუსიებსა და პროფესიულ განხილვებში მონაწილეობას. პრაქტიკული კომპონენტი კი გულისხმობს მუშაობას მხატვართა სახელოსნოებში, გალერეებში, გამოფენებსა და სხვადასხვა შემოქმედებით ღონისძიებაზე, ასევე შეხვედრებს მხატვრებთან, ხელოვნებათმცოდნეებთან, კურატორებთან და ხელოვნების კრიტიკოსებთან.

კურატორული კვლევის საბოლოო შედეგი, დასახული მიზნებისა და ამოცანების შესაბამისად, შეიძლება იყოს შემოქმედებითი ღონისძიების, საგამოფენო პროექტის, თანამედროვე ხელოვნების კონცეფციის, სიმპოზიუმის ან სამეცნიერო პუბლიკაციის იდეისა თუ კონცეფციის ჩამოყალიბება.

6 KENINSBERG, 2023.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- HOVAV Ofir, Two Stylish Jewish Women, Only One Survived the Holocaust and Became a Fashion Icon. <https://www.haaretz.com/life/2025-04-20/ty-article-magazine/premium/two-stylish-jewish-women-only-one-survived-the-holocaust-and-became-a-fashion-icon/00000195-f56a-dfc7-a5dd-f5fab5830000?v=1746105395989> 04/08/2026
- Fashion and Hope in World War II. <https://www.dmh.org.il/en/exhibitions/heroines/> 04/08/2026
- KENIGSBERG Ekaterina, Curatorial Strategies in the Contemporary Visual Art of the Second Half of the 20th and Early 21st Centuries. Minsk: BSAA, 2023
- STEINBERG Jessica, Fashion exhibit looks at design as symbol of hope during World War II, The Times of Israel. <https://www.timesofisrael.com/fashion-exhibit-looks-at-design-as-symbol-of-hope-during-world-war-ii/> 04/08/2026

International Journal of Arts and Media Researches - #6 (16) 2026
<https://doi.org/10.52340/ijaamr.2026.6.16.30>

“HEROINES” – AN EXHIBITION-STUDY OF WOMEN’S FASHION AND THE ROLE OF WOMEN DURING WORLD WAR II

Ekaterina Kenigsberg

Keywords: exhibition, curator, research, Ya’ara Keydar, World War II, fashion, Design Museum Holon

From 31 March 2025 to January 2026, the Design Museum Holon (Israel) will host Ya’ara Keydar’s curatorial exhibition-study “Heroines”. The curator explores the history of fashion and clothing through the lens of World War II. Ya’ara Keydar spent a long time collecting stories about how fashion and clothing empower people in the darkest moments. The result of her many years of work is the exhibition “Heroines”.

The curator Ya’ara Keydar’s exhibition “Heroines” at the Design Museum Holon, Israel, explores the history of fashion and clothing through the lens of World War II. “The idea of curating an exhibition about World War II, specifically the stories of two Jewish fashion designers whose fates became intertwined with the Holocaust, was not a natural one for Keydar (who is herself the grandchild of Holocaust survivors). For some years, she had been building an impressive collection of fashion and grooming items related to the war. She has assembled items, attended auctions, shopped on eBay and accumulated small stories connected to the items,” Ofir Hovav writes in the Haaretz newspaper. “‘Heroines’ uses the theme of ‘womanhood’ to weave together various strands, figures, and historical, design and human stories”¹.

Before, during and after World War II, women improvised clothing, accessories and jewellery from whatever materials they could find. Fashion fuelled creativity, becoming a way of expressing emotions, conveying messages, sharing concerns and overcoming deep uncertainties. The power of the human

spirit is embedded in these objects. Displayed in the museum, they become sources of inspiration and comfort, giving strength to face reality and hope for a better future. Ya’ara Keydar has been researching for a number of years, finding stories of how fashion and clothing provide strength in the darkest moments. The desire to maintain human dignity, often against all odds, manifested itself in stories of resourcefulness, initiative and courage – stories that gave a glimmer of strength to the body and hope to the soul. “My family history always made me think that World War II was not a topic that should be addressed in my field,” said Keydar, “but life took me on a journey following inspiring heroines, who saw fashion and clothing as a way to hold on to life and optimism in humanity’s most difficult moments.”²

The exhibition “Heroines” consists of communicating thematic parts. “I decided to gather together stories that had piqued my interest over the last decade concerning the Holocaust and World War II – and through them, tell stories of heroism by women who used clothing, fashion and appearance in order to maintain optimism and their humanity even under

¹ HOVAV, Two Stylish, 2025.

² STEINBERG, Fashion, 2025.

the darkest, harshest conditions”, says the curator Ya’ara Keydar³.

Stitching History from the Holocaust.

The exhibition starts with a wall of newsreels broadcast on a multitude of screens. Steps leading downwards lead visitors to the entrance of the Strnad atelier, located on a busy street in Prague in 1939, which at the time was considered a real fashion centre. The first block, “Stitching History from the Holocaust”, is dedicated to the history of the fashion designer Hedwig (Hedy) Strnad. In the late 1930s, Prague was considered a fashion centre and Czechoslovakian Jews were renowned for their craftsmanship. In 1939, forty-year-old Hedy Strnad ran a boutique and atelier in Prague. Her designs were distinguished by their refined style and were in high demand. Hedy’s designs not only corresponded to international trends, but also preserved a unique local aesthetic.

The idea came from an amazing story: in the basement of a Jewish family’s home in Milwaukee, USA, an old envelope sent from Czechoslovakia in 1939 was found. The envelope was stamped with a swastika. The letter was sent by Paul Strnad, who together with his wife was trying to escape the horrors of war and had sought help from his family in the United States. In the letter, Strnad described the grim reality of Prague and asked for help in obtaining a work visa to the USA. He enclosed eight fashion drawings attesting to the talent of his wife, the fashion designer Hedy Strnad, and a family photograph. It took more than sixty years before the letter was discovered and given to the Jewish Museum Milwaukee, where a team of experts began a search to uncover the letter’s history and recreate the design drawings. Hedy’s illustrations reveal a gifted talent and hopeful hand. A glance at them serves as a poignant reminder of the unimaginable loss of life and the immense talent that was forever gone. Unfortunately, the Strnads were never able to obtain a visa and perished in the Holocaust.

While preparing the exhibition, a letter from Hedy with her signature was unexpectedly discovered. This was an important touch to the exhibition. The Jewish Museum Milwaukee transformed Hedy’s signature into a long silk label reflecting the

emblematic style of designers in her studio’s heyday – a logo based on a handwritten signature. A woven label bearing her signature was sewn into the interior of all eight designs, recreated from surviving drawings for a 1939 letter. The fashion ensembles on display are faithful reproductions of Hedy Strnad’s original drawings. Each piece of clothing, from the lining to the buttons, from the delicate stitching to the shades and the silhouettes, every detail was created using materials and techniques available in Prague in the 1930s, with all accessories true to the period. The designs pay homage to historical styles and were created using cutting and fashion techniques common during Strnad’s time. The patterns were reproduced by hand and printed on fabric using the original silkscreen printing technique. Mannequins in graceful poses, dressed in elegant suits, dresses, coats, hats, slowly turn on their axis on a moving circular catwalk surrounded by chairs, giving viewers the opportunity to examine the designs in great detail. The silver evening gown on display at the exhibition is adorned with blooming red roses along its entire length, just like the ones Paul Strnad helped create in his wife’s atelier. In a letter to his family, he described the difficulties he had finding work and, as a result, joined Hedy’s team to make silk flowers by hand. The handwritten logo, clearly visible sewn inside a bright blue coat, the edge of which is pulled back by one of the mannequins, creates memories out of thin air, giving Hedy Strnad back the most important thing that was stolen from her—the right to sign her creations.

The recreated fragments of the tailoring workshop, Hedy Strnad’s workplace, copies of the designer’s original drawings, patterns, rolls of fabrics, mirrors, newsreel footage of those years help the viewer to make a journey through time. The fashion show brings her illustrations to life, but it is also a monument captured in fabric. Clothing embodies the human and social need to bridge the gap torn apart by history. Hedy Strnad’s design reflects the power of fashion to capture a moment and preserve memory, while demonstrating the ability of clothing to transcend time, carry the spirit of its creator, and, for a moment, give her new life.

Soldiers Without Guns

3 HOVAV, Two Stylish, 2025.

“Soldiers Without Guns” is the second part of the exhibition. During World War II, the general atmosphere influenced habitual lifestyles and patriotic fashion prevailed. Looking good was considered important to boost national morale; despite rationing and scarcity, campaigns to encourage grooming were carried out and manufacturers continued to produce basic cosmetics and fashion accessories. The red lipstick, which became a symbol of resistance, victory and patriotism, is one of the iconic pieces in this part of the exhibition. In the early 1940s, Elizabeth Arden introduced Montezuma Red lipstick, a bright shade that echoed the patches on American women’s military uniforms. Servicewomen received this unique lipstick in an official kit that included rouge and nail polish. The shade’s popularity skyrocketed, and soon civilian women demanded their own version. In response, Elizabeth Arden created Victory Red, a shade suitable for everyday wear and allowing women to express solidarity and patriotism.

The widespread conscription of men to the front created a new demand: women took men’s jobs in heavy and defence industries. Their arrival at work in factories and in the military changed everyday clothing, and many women began to wear uniforms. In humanitarian and volunteer organisations, it became clear that clothing had a deeper emotional significance, fostering collective pride. In heavy industry, working conditions were adapted to the new workers in order to support women contributing to the common cause while helping them maintain their femininity and high morale. Instead of men’s trousers and overalls, new styles were developed to suit the female figure. Rouge, lipstick and other cosmetics were provided in the fitting rooms at the factories, and protective creams were offered to protect against harmful substances. Accessories were created with patriotic messages emphasising national identity and expressing support for the war effort. Fashion accessories were painted in the colours of the flag, and various articles of clothing featured the letter “V” surrounded by military insignia. The “Victory Roll” hairstyle, initially a practical necessity, named after a fighter jet manoeuvre during a victory celebration, soon became a patriotic emblem.

During World War II, blackout tactics became an integral part of British life. To prevent enemy bomb-

ing of civilian and military targets, street lights and illuminated signs were turned off, headlights were dimmed and cigarettes were forbidden to be lit. Creative solutions were devised to help civilians maintain their wartime routines: luminous buttons were sewn onto clothing, dark clothes were changed to lighter colours, and glow-in-the-dark accessories were made for drivers to help them spot pedestrians. Selfridges, the London department store, sold pins, coats, hats and reflective clothing for dogs. The British government encouraged the purchase of these items and launched the campaign “A Bright Idea for the Blackout”. One of the darkened shop windows shows original wartime solutions.

The growing demand for raw materials in the army affected the fashion industry, causing shortages of basic materials such as leather, cloth and nylon. Women on the home front had to be inventive to make the most of the materials at hand, improvising bags from telephone wires and making lapel pins and necklaces from coloured electrical wires. High demand for fashionable items led to the emergence of popular books on how to make jewellery by hand. The use of the colours of the American flag, red, white and blue, transformed practical accessories into patriotic symbols that inspire pride. The shortage of leather also led to a shortage of footwear—an indispensable and durable item, especially necessary during harsh winters. In February 1943, the US government introduced a ration card system, limiting the purchase of leather shoes to three pairs per year. Later, to further reduce raw material consumption, restrictions were imposed on heel height, shoe colour and boot length. In response, manufacturers turned to more affordable materials such as plastic, textiles, cork and wood, offering new alternatives to leather shoes. The shoes were designed to be versatile and practical, becoming one of the defining symbols of the era.

During World War II, the fashion industry’s resources were diverted to the war effort. Parachutes, which had traditionally been made of silk, were now made of nylon, a synthetic fibre developed by DuPont in the late 1930s that revolutionised the textile industry. Nylon was strong, stretchy and cheaper than silk, making stockings affordable for many women. Tubular knit nylon stockings were finished with a back seam that became a defining feature of the coveted leg silhouette and a sym-

bol of feminine elegance. As the war required raw materials for military use, the production of nylon for the civilian market was halted, and one of the most essential consumer goods for women at the time – nylon stockings – disappeared from the shop shelves. The disappearance of stockings led to the emergence of new aesthetic alternatives. Women found creative solutions that had not been common before: they shaved their legs, applied body paint instead of stockings, and drew a fake seam line with an eyebrow pencil. The accessories featured in this section are accompanied by adverts in magazines and newspapers from the 1940s that promoted these items.

Objects of Life: From the Yad Vashem Collection

“Objects of Life: From the Yad Vashem Collection”, the third part of the exhibition, presents preserved personal items of concentration camp prisoners: a sewing thimble belonging to Margit Singer, a Holocaust survivor, whose sewing skills saved her life during the war; an iron wire comb made in 1944 by Margot Fink in the Reichenbach camp; a belt made of electrical wires by Sima Rubinstein in the Ravensbrück camp; a bread pendant given to Hana Frenkl on her 21st birthday by two labour camp friends; a doll created by Roma Alter, who was deported from the Warsaw ghetto in 1942, went through Auschwitz and Ravensbrück, was liberated in 1945 and sent to Sweden for rehabilitation. Dolls were used as part of the rehabilitation process to help cope with the trauma. The doll in the exhibition is wearing a prisoner’s uniform with a red triangle for political prisoners, a yellow stripe for Jews, the letter “P” for Poland and the prisoner number A-15539, which Roma received in Auschwitz. The collection of artefacts includes a bra sewn by Lina Berzin-Friedstadt from contraband materials and using makeshift tools at the Stutthof camp in 1944, which she wore until the camp was liberated. Lina was the only prisoner to wear a bra. This piece of underwear formed an invisible barrier between her body and the prisoner uniform, which erased all traces of individuality and self-identity; a sweater knitted by hand by Gucia Wald Tajblum using two wooden sticks and wool she unravelled from German soldiers’ socks; a headscarf made of parachute fabric, which was among the items collected by Theodor Feldman after his liberation from Theresienstadt; a skirt that belonged to Rosa Ro-

senstrauss from Czernowitz, Bukovina, who was deported to Transnistria with her family; a dress sewn by Jewish prisoners in an aircraft parts factory in Lippstadt in honour of Esther Farkash-Patton. Fashion became a form of expression, offering hope, connection, and a sense of self-worth in the darkest of times. Grateful to Esther’s leadership, the young prisoners risked their lives to gather scraps of fabric used for cleaning the aircraft and sewed her a dress as a token of their gratitude; the remnants of rouge preserved in a piece of celluloid, which Rosa Sperling and her daughter Marila applied to their cheeks to make themselves look more alive before each selection, helping them to pass the selection process in the concentration camps; a bag made by Yehezkel Fleischer while in hiding in the Telsiai area of Lithuania, using tools and pieces of leather he salvaged from his home in the Siauliai ghetto; a nightshirt sewn by Breindel Gittler from Sosnowiec, Poland, after her liberation from the Langenbielau camp—the first civilian garment that symbolised the end of the war, the transition from imprisonment to freedom, and the promise of a new future; a watch purchased by Zmira Abukasis from Libya in exchange for bread upon her arrival at Bergen-Belsen.

Where There is Flour, There is Fashion.

“Where There is Flour, There is Fashion”, the fourth part of the exhibition, tells the story of unconventional creative solutions. The decade preceding World War II is associated with the global economic crisis known as the Great Depression, which erupted after the collapse of the US stock market in 1929. Households could barely afford basic goods, and there was a shortage of clothing. The solution was found in white cotton sacks that had once been used to store dry goods such as flour, wheat and corn. Many women repurposed these empty sacks, using them as raw material for sewing clothes. During World War II, the textile crisis worsened, and cotton flour sacks became even more desirable. Manufacturers recognised this demand and began selling sacks in cheerful colours, decorated with prints of flowers, butterflies and hearts—a stark contrast to the harsh reality. The sacks came with brochures featuring fashion illustrations and patterns for sewing any kind of clothing, from dresses to aprons and even doll clothes. The prints on flour sacks reflect how commercial companies joined in patriotic ef-

forts, finding innovative ways to support the home front and lift the spirits of the population. The ability to transform utilitarian textiles into fashionable items provided an opportunity to experience fleeting moments of creativity and beauty against the backdrop of wartime hardship.

“It’s quite insane to what extent the issue of sustainability in the fashion industry was present during the war,” notes Ya’ara Keydar. “There was no such thing as buying and disposing of things quickly. Instead, girls would learn how to sew and patch clothes, and products such as a kit for painting hosiery on the leg came into use. I found that inspiring”⁴.

Life after the War

“Life after the War”, the fifth part of the exhibition, is located in the large passage hall. On the right side, against the backdrop of a large oval map of the Adriatic Sea and the countries surrounding it, six female mannequins with characteristic “Victory Rolls” hairstyles are installed on catwalks of varying heights. Each of the figures wears characteristic fashionable clothing from the late 1940s: silk blouses, skirts, scarves, dresses, and wide trousers. A distinctive feature of the utilitarian items is their pattern: military maps of various scales, printed using the silkscreen method. During World War II, one of the inventions was an escape map with silk printing, developed specifically for pilots and soldiers operating behind enemy lines. Throughout human history, silk had been associated with royal power and the upper classes, but the war opened a new chapter in its history. Its lightness, smooth texture and unique manufacturing process were used for military purposes. Silk was chosen for evacuation maps because it was waterproof, tear-resistant, silent, folded into a compact size and could be easily hidden in the lining of clothing or the heel of a shoe. In post-war Britain, due to fabric shortages and rationing policies, the reuse of materials was encouraged, and escape maps were particularly in demand. The silk on which the maps were printed was not classified as a raw material, and thus was exempt from rationing restrictions. The silk maps became a real treasure for women seeking to update their wardrobes with stylish items. Once a secret tool for escaping enemy territory, these maps

were then transformed into dresses, and instead of marking escape routes, they pointed the way back to a safe haven.

On the left side of the hall, two large fans blow air into a white parachute. In front of it, also on six catwalks of varying heights, are female mannequins wearing elegant wedding dresses made of parachute fabric. Throughout history, the wedding dress has played a central role in the marriage ritual. Queen Victoria’s choice of a white dress for her wedding in 1840 elevated the white dress to cult status. Until then, the colour white had been associated in the West with purity and innocence, and the queen’s decision endowed it with prestige and a desire for a bright future.

World War II had ended, but its consequences remained on the home front, where there was a constant shortage of raw materials. The textile industry, in particular, struggled with a shortage of silk, most of which had been used during the war to make parachutes. With limited access to silk and other fabrics typically used for evening gowns, many women were forced to seek creative alternatives to the traditional wedding dress. One common solution was to create dresses from parachute fabric. The future husband would often bring home his personal parachute for his beloved, and in some cases, the fabric came from surplus stock left over in various factories. Most parachutes were stained, torn or cut, which required inventive sewing to hide their flaws. Women walked down the aisle in dresses bearing the words “Made in the USA”—originally, this label was found on parachutes. Love triumphed over scarcity and hardship, stitching together army surplus remnants into shared dreams and hopeful new beginnings.

The desire for new beginnings in peaceful life contrasted sharply with the shortage of raw materials, but the ingenuity and initiative displayed in these conditions led to the emergence of designs that became symbols of a new era. Wedding dresses made of parachute fabric and dresses made of World War II escape maps printed on silk demonstrated optimism and hope for renewal.

Gottex. Lea Gottlieb’s Story

“Gottex. Lea Gottlieb’s Story”, the sixth part of the exhibition, is designed as a swimming pool, on

4 HOVAV, *Two Stylish*, 2025.

the edges of which numerous female mannequins in a wide variety of swimsuits relax, sunbathe, practise yoga, prepare to dive, or slowly descend into the water down the steps.

Lea Gottlieb (1918–2012) survived the Holocaust, immigrated to Israel with her family in 1949, and became one of the pioneering designers, founding the Gottex swimwear empire in 1956. Her innovative designs quickly gained popularity in the local market and put Israel on the global fashion map. In a short period of time, Gottex, her brainchild and life's work, achieved dizzying success. The brand became a household name in Israel, and Gottlieb's popular designs graced the shelves of leading department stores around the world. As a pioneer among the first generation of Israeli fashion designers, Lea Gottlieb designed a new swimwear collection every year until she was 90 years old. During the heyday of the Gottex empire, Gottex swimsuits were sold in department stores and found their way into the wardrobes of famous women around the world, including Princess Diana, and supermodels such as Claudia Schiffer and Naomi Campbell.

Throughout her prolific career, Lea Gottlieb drew inspiration from traditional clothing around the world, paying particular attention to the rich landscapes and colourful costumes of her homeland, Hungary. The *Czárdás* collection (1991), named after a traditional Hungarian dance, is dedicated to the distinctive clothing of the town of Kőce, located on the banks of the Danube. This region is famous for its exquisite embroidery, where each shade signifies the personality and origin of the owner. In this bright and optimistic collection, Gottlieb combined tradition and innovation: she replaced intricate embroidery with prints, combining ethnic motifs with a contemporary language. The *Czárdás* collection emerged as one of Gottlieb's most vivid and optimistic creations.

The "Jerusalem of Gold" collection (1992) held a special place in Lea Gottlieb's heart and is the key to understanding her work. Over the years, she constantly introduced new variations on this theme, while retaining her characteristic visual language. Designed in gold and white, the collection features a blend of cuts and Jewish symbols such as the Star of David and the Menorah. It was inspired by the legendary "City of Gold" jewel, an engraving depict-

ing Jerusalem, which Rabbi Akiva gave to his wife Rachel as a token of gratitude for her support of his spiritual journey. Turquoise beads and gold-plated elements are woven into the design using a delicate technique that is unusual for swimwear, suggesting that the collection was intended more for display than for everyday wear. The collection combines artistic expression, fashion aspirations and cultural heritage, and was celebrated on catwalks around the world. While preparing for the tribute exhibition she curated at the Design Museum Holon in 2013, the fashion researcher Ayala Raz discovered a hidden treasure: in the drawers of a chest of drawers in Gottlieb's bedroom was a precious collection of more than thirty samples, neatly folded and carefully wrapped in tissue paper, as well as a Jewish prayer book. This discovery shed light on Gottlieb's deep reverence for Jerusalem, echoing Rabbi Akiva's gesture.

A visit to Europe in 1998 inspired the designer to create a collection in the spirit of Nefertiti, who had made a deep impression on her. The turquoise-green "Nefertiti" collection (1999) featured gold, silver and turquoise metallic foil combined with intricate beadwork woven into the fabric, enhancing the brilliance of the colours. This collection demonstrates Lea Gottlieb's skill in transforming artistic inspiration into vibrant prints while blending traditional craftsmanship with innovative weaving techniques.

One of the swimwear collections, displayed on mannequins that appear to be floating above the centre of the pool, is made of lace fabric in the shape of white daisies with yellow centres. Lea Gottlieb often used these flowers in her work, and there is an explanation for this. In her testimony at the Yad Vashem Museum, Gottlieb said that daisies played an important role in saving her life. When she went to visit her husband in a forced labour camp, she always carried a large bouquet of daisies with her to hide the yellow armband that revealed her Jewish identity. Over time, daisies became her favourite symbol, preserving memories of the war that never left her. Beloved around the world, in Gottlieb's biography these flowers symbolise resourcefulness and hope for salvation. They are present in many of her collections, representing yellow as the colour of life and optimism.

"A fundamental question echoes across the ex-

hibition's multiple spaces: What is the role of fashion when darkness descends upon the world? The garments and fashion accessories on display encapsulate personal stories of inner fortitude, survival against all odds, and the brave choice to maintain a semblance of humanity. All these stories are centered on a common element: fashion's unique, life-giving force, its secret charm, and enduring allure. The exhibition allows us to engage with these stories through the lens of time, and find inspiration, vision, and faith in the human spirit. Alongside these personal tales, fashion is revealed as a course of action that strengthens national morale and nurtures a sense of belonging, emboldening citizens on the home front and soldiers on the front lines, and carrying messages of love and belief in a brighter tomorrow".⁵

A Tribute to Remarkable Women of October 7th. The seventh and final section of the exhibition, "A Tribute to Remarkable Women of October 7th", located in the design laboratory adjacent to the museum, tells the story of women affected by the events of 7 October 2023, when participants in the NOVA festival were attacked. Large photographs of girls in civilian clothes and military uniforms, accompanied by brief descriptions of their stories, are accompanied by thousands of notes in Hebrew, English, Russian and other languages written by visitors to the exhibition. 7 October 2023 destroyed the very essence of our existence. As the exhibition progressed, memories from the past became a bridge to the present, and long-hidden stories came to life. Heroines from the past joined the heroines of today.

The exhibition "Heroines" explores how clothing and attire played a part in the stories of women who found ways to navigate the realities of war, preserve their humanity and maintain hope in the face of adversity. The items on display embody the strength of the human spirit. The exhibition features dozens of complete outfits and hundreds of accessories, as well as video and photographic materials that convey the stories of women during World War II.

As Ya'ara Keidar notes, clothing does not shape a person, but in difficult times, it enables us to dream of a better tomorrow. The interplay of fabrics, raw materials, craftsmanship, touch and imagination in-

stills hope and provides protection. Clothes and other objects symbolise hope and human resilience. They remind us of our experiences and our ability to draw strength from them and have faith in the future.

The clothing and fashion accessories on display tell personal stories of inner strength and hope, of survival against all odds, and of humanity's courageous choices. All of these stories speak to the unique vitality of fashion, the secret of its charm and appeal. The exhibition allows us to look at them across distance and time, and to draw inspiration and faith in humanity from them. Alongside personal stories, fashion is revealed as a way of strengthening national spirit, inspiring workers on the home front and soldiers on the front lines, and believing in a better future. The exhibition "Heroines" is a curatorial study that celebrates the power of clothing design as a symbol of hope, ingenuity, and survival during World War II.

Conclusion. In contemporary cultural practice and discourse, curating encompasses the entire field of culture and art. The work of a curator is now an interdisciplinary field, which not only involves the creation of artistic projects but also combines theory, analysis, criticism, teaching, etc. The starting points of curatorial and artistic practices are becoming a combination of criticism and action, asking questions that often provoke discussion⁶.

An important task of curatorial practices is the generation of new meanings. The leading curatorial strategy of the last decades has been curatorial research, which is rather conventionally divided into a theoretical and a practical component. The theoretical component includes the study of art history, art, information and related materials, discussions and debates; the practical component includes visits to artists' studios, galleries, exhibitions, creative events, meetings with artists, art historians, curators, art critics, etc. The outcome of the curatorial research, depending on the task at hand, could be the idea or concept for a creative event, an art exhibition or contemporary art project, a symposium or a scientific publication, etc.

⁵ Fashion and Hope

⁶ KENIGSBERG, 2023

REFERENCES:

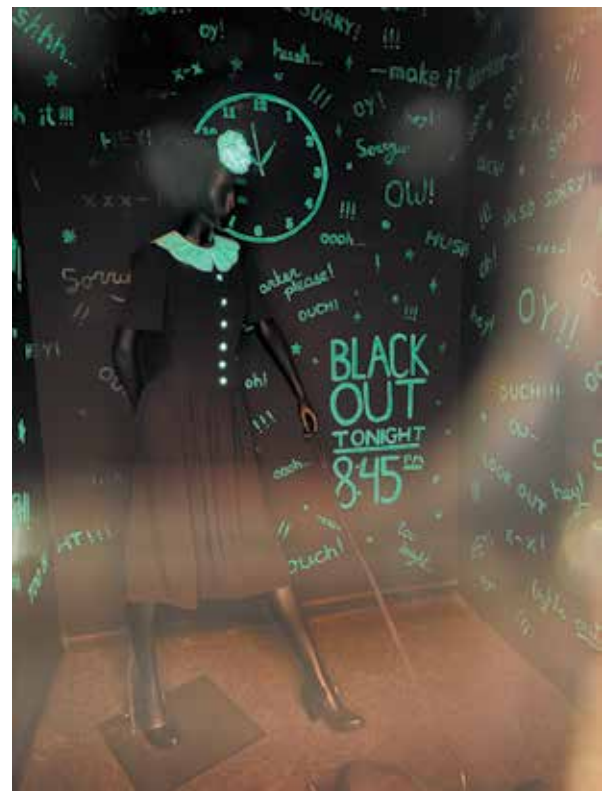
- Ofir HOVAV. Two Stylish Jewish Women. Only One Survived the Holocaust and Became a Fashion Icon. – Haaretz. –<https://www.haaretz.com/life/2025-04-20/ty-article-magazine/.premium/two-stylish-jewish-women-only-one-survived-the-holocaust-and-became-a-fashion-icon/00000195-f56a-dfc7-a5dd-f5fab5830000?v=1746105395989> (25.05.2025).
- Jessica STEINBERG. Fashion exhibit looks at design as symbol of hope during World War II/ – The Times of Israel. – URL: <https://www.timesofisrael.com/fashion-exhibit-looks-at-design-as-symbol-of-hope-during-world-war-ii/> (26.05.2025).
- Fashion and Hope in World War II. – Design Museum Holon. – URL: <https://www.dmh.org.il/en/exhibitions/heroines/> (31.05.2025).
- Ekaterina KENIGSBERG. Curatorial Strategies in the Contemporary Visual Art of the Second Half of the 20th and Early 21st Centuries. Minsk: BSAA, 2023

1. გაგოფანა „გოიონ ქალბი“.
 ჟესასკვლი. დიგონის მუგუმ
 ჰოლონში (ისრაელი).
 1. ENTRANCE TO THE EXHIBITION
 HEROINES, DESIGN MUSEUM
 HOLON (ISRAEL).



2. მოდის დიზაინერ ჰედი შტრნადის სამუშაო ადგილის რეკონსტრუქცია, მისი მოდის ატელიე, პრაღა, 1939.

2. RECONSTRUCTION OF FASHION DESIGNER HEDY STRNAD'S WORKPLACE IN HER FASHION ATELIER, PRAGUE, 1939.



3. მანათობელი ტანსაცმლის დეტალები, საათები და მეორე მსოფლიო ომის პერიოდის წარწერები.
3. LUMINOUS CLOTHING DETAILS, WATCHES, AND INSCRIPTIONS FROM THE SECOND WORLD WAR.



4. აუშვიცისა და რავენსბრიუკის საკონცენტრაციო ბანაკების გადარჩენილი პატიმრის, რომა ალტერის მიერ შვედეთში რეაბილიტაციის პერიოდში შექმნილი თოჯინა.
4. A DOLL CREATED BY ROMA ALTER, A SURVIVOR OF THE AUSCHWITZ AND RAVENSBRÜCK CONCENTRATION CAMPS, DURING HER REHABILITATION IN SWEDEN.



5. ექსპოზიციის განყოფილების „სადაც ფქვილია, იქ მოდაცაა“ საერთო ხედი.
5. GENERAL VIEW OF THE EXHIBITION SECTION WHERE THERE IS FLOUR, THERE IS FASHION.



6. ქალის სამოსი, დამზადებული აბრეშუმის საიდუმლო რუკებისგან, რომლებსაც მეორე მსოფლიო ომის დროს მძრის ზურგში მოქმედი მფრინავები და სამხედროები იყენებდნენ.
6. WOMEN'S CLOTHING MADE FROM SILK ESCAPE MAPS USED BY PILOTS AND SOLDIERS OPERATING BEHIND ENEMY LINES DURING THE SECOND WORLD WAR.